

الگوی روش تدریس فعال درس تاریخ

اشاره

موضوع روش تدریس تاریخ، داستان ناتمامی است که در مراکز آموزشی همچنان جریان دارد. آنچه در این نوشتار می‌خوانید، بیشتر براساس تجربیات شخصی نگارنده نگارش یافته است و امیدوارم مورد استفاده همکاران قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: آموزش تاریخ، روش تدریس فعال.

سکینه رمضان پور
دبیر تاریخ ناحیه ۳ مشهد مقدس

الگوی روش تدریس فعال درس تاریخ دارای خصوصیتی به شرح زیر است:
۱. در هر کلاس درسی قابل اجراست و به امکانات و هزینه خاصی نیاز ندارد.

۲. دانش آموز خیلی سریع و قبل از اینکه معلم درس را شروع کند، مطالب اصلی را با استفاده از برگه‌ای که معلم در اختیار گروه‌های چند نفری قرار می‌دهد، یاد می‌گیرد.

۳. برای معلم وقت گیر نیست.
۴. دانش آموز در فرایند تدریس با معلم پیش می‌رود و در واقع در فرایند تدریس، هر دو مشارکتی فعال خواهند داشت.

۵. معلم فقط سؤال می‌کند و این دانش آموز است که باید جواب را بیابد. همین

موضوع باعث می‌شود، تمام دانش آموزان در فرایند تدریس درگیر شوند و از حواس پرتی آنان در کلاس کاسته شود.

ابزار تدریس

۱. معلم مطالب اصلی درس را از قبل روی برگه A4 یا A3، داخل کادری هندسی و با رنگ‌های متفاوت در اختیار دانش آموزان قرار می‌دهد. به این وسیله دانش آموزان را هدایت می‌کند که این رنگ‌ها می‌توانند مفهوم خاصی داشته باشند. مثلاً می‌توان تشکیل حکومتی را که با جنگ و خون‌ریزی به دست آمده است، با رنگ قرمز، رشد و گسترش حکومت را با رنگ سبز، و انقراض و ضعف حکومت

را با رنگ زرد مشخص کرد.
۲. پایین همان صفحه، نقشه جغرافیای محل حادثه تاریخی درس ترسیم می‌شود. البته این نقشه کامل نیست و به کمک دانش آموزان و با استفاده از مطالب بیان شده در داخل کادرها کامل می‌شود.

۳. روی برچسب‌ها، مجموعه‌ای از نام‌ها و مفاهیم درس نوشته می‌شوند. دانش آموز به کمک مطالب بیان شده در کادری هندسی و با راهنمایی معلم، برچسب‌ها را روی نقشه قرار می‌دهد و نقشه تاریخی را کامل می‌کند.

۴. نقشه بزرگ‌تری با همان خصوصیات نقشه‌ای که در اختیار دانش آموزان قرار داده شده است، در کلاس نصب می‌شود. معلم،

جدول ۱

جدول طراحی آموزشی ماده درسی: تاریخ معاصر ایران موضوع درس: حکومت قاجار از آقامحمدخان تا محمدشاه مدت تدریس: ۴۵ دقیقه	
توانایی توضیح چگونگی سلسله قاجار و ورود استعمارگران روس و انگلیس (مهارت شناختی). کسب نگرش مثبت نسبت به مطالعه درس تاریخ و مطالعه کتاب‌های تاریخی (مهارت نگرشی). توانایی تجزیه و تحلیل اطلاعات کسب شده و اظهار نظر (مهارت ذهنی). توانایی بیان رویدادهای تاریخی (مهارت کلامی)	هدف‌های کلی
۱. منشأ قاجار و چگونگی ورود آنان را به ایران بیان کند. ۲. اولین پادشاه قاجار را نام ببرد. ۳. پادشاهی فتحعلی شاه و اوضاع و احوال دوران حکومت او را شرح دهد. ۴. سیاست فرانسه در ایران و چگونگی خیانت ناپلئون بناپارت را توضیح دهد. ۵. صدراعظم خوش نام محمدشاه را نام ببرد و علت مرگ او را توضیح دهد. ۶. عهدنامه‌های معروف درس را نام ببرد و چگونگی برقراری این عهدنامه‌ها را بازگو کند. ۷. کشورهای بیگانه مؤثر در این دوره تاریخی را بشناسد و علل رقابت آنان را نیز توضیح دهد. ۸. از روی نقشه، قلمرو ایران (در اوایل قاجاریه) را نشان دهد.	هدف‌های جزئی
* مطالعه گروهی * مطالعه مطالب درس همراه با نقشه‌ای که در اختیار گروه قرار می‌گیرد. * پرسش و پاسخ * بارش مغزی * بحث گروهی * روش نمایشی، همراه با تصویر	روش تدریس (تلفیقی)
دانش آموزان کلاس را در گروه‌های سه نفری گروه‌بندی می‌کنیم و کلاس به شکل V تشکیل می‌شود.	چینش

هنگام ارزشیابی تکوینی این نقشه را به کمک تصویرهای مربوط به آن درس کامل می‌کند.

روش کار

روش کار به این صورت است که معلم برگه‌های آماده را در اختیار گروه‌های دانش‌آموزان قرار می‌دهد و قبل از اینکه درس را شروع کند، در حدود پنج تا هفت دقیقه به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد تا مطالب اصلی داخل کادر را خیلی سریع مرور کنند. سپس قدم به قدم مطالب اصلی بیان شده در کادرها را توضیح می‌دهد و از دانش‌آموزان می‌خواهد با استفاده از مطالب بیان شده، نقشه تاریخی را مرحله به مرحله کامل کنند و پیش بروند. با این کار درس عملاً سه بار برای دانش‌آموزان در کلاس تکرار می‌شود. یک بار دانش‌آموز مطالب اصلی را مرور می‌کند. بار دوم معلم مطالب را با مشارکت دانش‌آموزان توضیح می‌دهد و تفسیر می‌کند. بار سوم به کمک دانش‌آموزان مطالب همراه با تصویر و نوشته به صورت ارزشیابی تکوینی، روی

نقشه تاریخی پیاده می‌شوند (صالحی، ۱۳۸۸: ۸۹-۸۶). (جدول ۱)

طرح درس

معلم باید قبل از ورود به کلاس به برنامه‌ریزی مسائل آموزشی بپردازد و طرحی مناسب برای تدریس تهیه کند. هر طرح درس دارای دو بخش به شرح زیر است:

۱. طرح درس قبل از تعامل کلاس

معلم موفق معلمی است که قبل از ورود به کلاس برنامه‌ریزی دقیقی برای کار کلاسی تدارک ببیند. در این راستا باید قبلاً موضوع درسی و محتوای آن را مطالعه کند و هدف کلی و غیررفتاری درس را به هدف‌های رفتاری (هدف‌های جزئی) تبدیل کند. سپس برای هر یک از هدف‌های رفتاری، شیوه و روش تدریس آن را بررسی و وسایل مورد نیاز را از قبل مهیا سازد؛ به گونه‌ای که پس از ورود به کلاس و ارائه درس، موضوع برای دانش‌آموزان خوشایند شود و رضایت آن‌ها را جلب کند.

۲. طرح درس ضمن عمل

در کلاس درس، معلم از روش تدریس کلاسی که تلفیقی از روش‌های گوناگون است استفاده کند. استفاده از روش‌های سخنرانی، مباحثه، مشاهده، کاوشگری، حل مسئله و ... براساس نیاز هر هدف رفتاری انجام می‌گیرد. مثلاً در آغاز تدریس، معلم ممکن است از روش سخنرانی سپس از روش پرسش و پاسخ و آن‌گاه از روش‌های مباحثه، اکتشاف، حل مسئله و مشاهده بهره بگیرد. ملاحظه می‌شود که بهره‌گیری از روش‌های گوناگون در تدریس یک موضوع، تنوع در رفتار معلم و یادگیری بهتر را سبب می‌شود و در نتیجه رضایت دانش‌آموزان را از یادگیری به دنبال خواهد داشت. در این جدول چارچوب کلی طرح درس، خلاصه‌ای از آنچه بیان شده آمده است (رئوفی، ۱۳۷۹). (جدول ۲)

منابع

۱. رشد آموزش تاریخ، شماره ۴۲.
۲. رشد آموزش تاریخ، شماره ۴۴.
۳. صالحی، نصرالله. راهکارهای آموزش تاریخ. تهران، نشر شورا، ۱۳۸۸.
۴. رئوفی، محمدحسین. مدیریت رفتار کلاسی (مهارت‌های آموزشی و پرورشی). مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷.

جدول چارچوب کلی طرح درس

بخش اول- کلیات طرح شامل: کلاس..... مقطع تحصیلی..... تعداد دانش‌آموزان..... حیطه درس..... تاریخ تدریس..... نام درس.....					
بخش دوم- مرحله تعامل کلاسی: مهارت آغاز..... مهارت شروع درس..... موضوع درس: آشنایی با..... (هدف کلی)					
زمان	وسیله کمک‌آموزشی	روش تدریس	فعالیت دانش‌آموز	فعالیت معلم	هدف‌های رفتاری
۵	-	سخنرانی	-	-	هدف رفتاری ۱
۱۰	اسلاید	مشاهده	-	-	هدف رفتاری ۲
۱۰	-	مباحثه	-	-	هدف رفتاری ۳
۵				جمع‌بندی	انتقام درس
۵					ارزشیابی نهایی
					تکلیف خارج از کلاس جمع